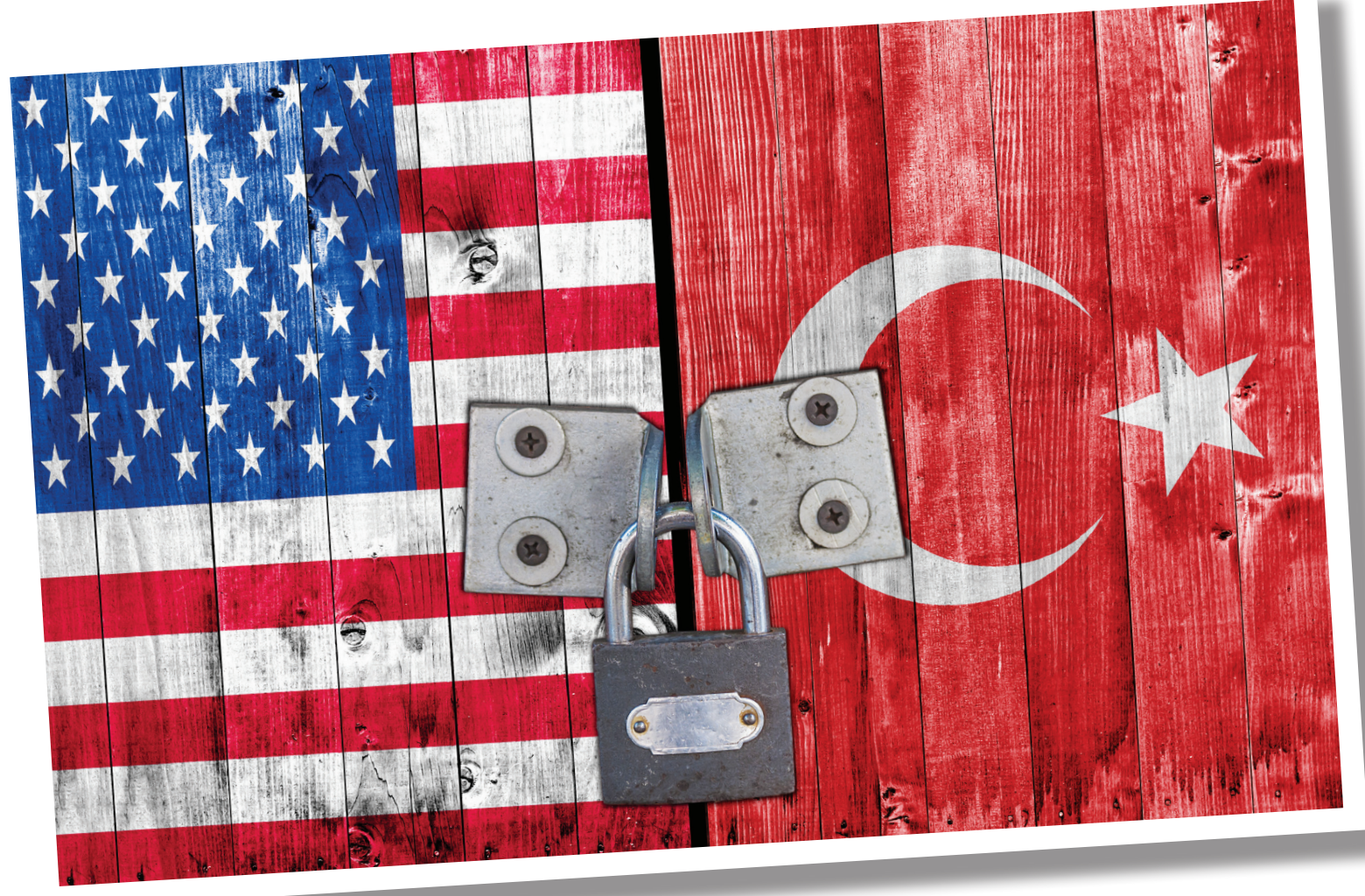

ABD; Sen Bozdun, Sen Düzelt!

Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) Ankara'daki Büyükelçiliği tarafından 8 Ekim 2017 Pazar günü yapılan yazılı bir açıklama ile "Türkiye'deki tüm ABD diplomatik misyonlarındaki göçmen olmayan vize hizmetlerinin askıya alındığı" duyuruldu. Bu ani gelişme ilk önce şaşkınlıkla karşılanmış olsa da aslında krizin ayak sesleri bir süredir duyulmaktaydı.

ABD'nin İstanbul Başkonsolosluğunda görevli bir Türk vatandaşının FETÖ bağlantısı şüphesiyle tutuklanmasına tepki olarak ABD Büyükelçiliği tarafından 5 Ekim günü yazılı bir açıklama yapıldı. Açıklamada, "Türk hükümeti kaynakları tarafından sızdırılan ve görünüşe göre bu çalışanın hukuka dayalı bir mahkeme yerine medyada yargılanmasının amaçlanmasından büyük bir rahatsızlık duymaktadır" denilmiş ve söz konusu gelişmeler için iki ülke arasında "ortaklığın değerini azalttığı" vurgusu yapılmıştı.

Mustafa Kibaroglu
mustafa.kibaroglu@mef.edu.tr

Bu açıklama yalnızca içeriği ile değil şeklen de sadece birkaç gün sonra patlak verecek krizin habercisi olmakla kalmayıp sorumlularının da aslında kimler olduğu hakkında önemli ipuçları taşımaktadır. Bu konuyu irdilemeden önce uluslararası ilişkilerde geçerli bir prensibi kısaca hatırlayalım.

Devletler arasında ortaya çıkan sorunların çözümünde başvurulacak iki temel yöntem vardır: Bunlardan biri hiç istenmeyen ancak tarih boyunca sayısız kereler başvurulmuş olan savaştır. Sonuçları itibarıyla bazı sorunlar bu yöntemle çözülmüş olsa da genellikle başka sorunların ortaya çıkmasının sebebinin de yine savaşlar olduğunu unutmamak gerekir.

Diğer yöntem ise ağır ve karmaşık sorunları askeri güce başvurma gereği bırakmadan, tüm tarafların benimseyeceği ve aynı zamanda kalıcı olabilecek çözümlere kavuşturma sanatı olarak da tanımlayabileceğimiz diplomasi.

Bu tanıma uygun olarak diplomasi alanında görev alacak olan diplomatların çok yönlü, donanımlı, farklı kültürlerle aşina, zengin bilgi birikimine ve güçlü karakter özelliklerine sahip olmaları beklenir ve bu kişiler toplumun en üst tabakası olarak tanımlanan "elit" kesimini oluştururlar.

Dolayısıyla "seçkin" konumdaki kişilerin içinden çıktıkları toplum tarafından kendilerine atfedilen önem ve güvene layık olacak tutum ve davranışlar sergilemelerinin yanı sıra söylem ve eylemlerinde de görev yaptıkları farklı kültür özelliklerine sahip toplumlara karşı son derece hassas ve dikkatli olmaları beklenir.

Bu bağlamda diplomatik nezaket yalnızca takdir edilen bir davranış biçimi olmakla kalmayıp uluslararası teamüller, protokoller ve sözleşmeler bakımından da bir nevi zorunluluk olmaktadır.

Öz bir tanım ile oluşturmaya çalıştığım bu arka plan dikkate alındığında ABD Büyükelçiliği tarafından yapılan açıklamadaki "Türk hükümeti kaynakları tarafından sızdırılan" sözleriyle başlayan ve ABD'li diplomatların görev yaptıkları ülkenin seçilmiş hükümetini bir komplonun parçası olmakla açıkça suçlayan cümlesinin hiçbir şekilde diplomatik nezaket ve teamüllere uymayan bir ifade olduğunu dolayısıyla kabul edilemeyeceğini not etmekte yarar var.

ABD'de Diplomasi Yönetim Sorunu

ABD'nin Türkiye'deki en üst diplomatik misyonu olan büyükelçiliği tarafından yapılan bahse konu yazılı açıklamanın baş sorumlusu tabii ki 2012

Ankara'nın dış politika ve güvenlik politikaları kapsamında attığı ABD'yi rahatsız eden adımlara Washington'ın vizeleri askıya almak yoluyla karşılık verdiğini iddia etmek çok açıklayıcı olmamaktadır.

yılından itibaren Ankara'da büyükelçi olarak görev yapan ve yaşanan kriz ortamında görev süresi dolan John R. Bass olmaktadır.

Hemen bu noktada akla şöyle bir soru gelebilir: Büyükelçi Bass ülkesinin devlet yetkililerinin bilgisi ve izni olmaksızın böyle bir açıklama yapabilir mi?

Bu soru bundan bir sene önce sorulmuş olsaydı cevabımız "kesinlikle hayır" olurdu. Ancak görev süresi dolmak üzere olan günlerde Büyükelçi Bass'ın Ankara nezdinde temsil ettiği ülkesi ile stratejik müttefiki olan Türkiye arasındaki ikili ilişkilerin tarihinde yaşanan en ciddi krizlerden birinin pimini çekme cesaretini bulması ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesinde Donald Trump'ın başkan seçilmesiyle birlikte yaşanmaya başlanan yönetim boşluğundan kaynaklanmaktadır.

Kasım 2016 seçimlerini kazanan Donald Trump 20 Ocak 2017 günü başkanlık yemini etmeden önce dünyanın dört bir yanında görev yapan ve Obama tarafından atanmış büyükelçilerin istifasını istemiştir ve onlar da bu isteğin gereğini yerine getirmişlerdir.

Takip eden günlerde ABD Dışişleri Bakanlığının üst düzey yöneticilerin tümü istifalarını vererek görevlerinden ayrılmışlardır. Dışişleri yetkililerinin kendi ifadeleriyle "yerleri doldurulması çok güç" olan bakanlığın tepe noktasındaki bu deneyimli diplomatların istifalarını daha alt kademelerde görev yapan çalışanlardan binlercesi izlemiştir. Kalanlardan bazılarının görevine de Trump yönetimi son vermiştir.

 İstifalar ve işten çıkarmalar sonucu ağır bir darbe yiyen Amerikan diplomasi yönetimi devlet politikalarının yapılmasına sağladığı katkı payını da önemli ölçüde Pentagon'a kaptırmıştır.

İstifalar ve işten çıkarmalar sonucu ağır bir darbe yiyen Amerikan diplomasi yönetimi devlet politikalarının yapılmasına sağladığı katkı payını da önemli ölçüde Başkan Trump'ın gözbebeği konumunda olan Savunma Bakanlığı Pentagon'a kaptırmıştır.

Aylardır yaşanan bu sıkıntılı durumun kısa sürede düzelmesini beklemek iki sebepten dolayı pek gerçekçi görünmemektedir:

Birinci sebep ABD'de devlet mekanizmasına atamaların yapılmasında geçerli olan prosedürle alakalıdır. Büyükelçilik, bakanlık müsteşarlığı ve istihbarat kurumlarının direktörlüğü gibi üst düzey pozisyonlara atamaların başkan tarafından önerilmesi ve Senato tarafından da yapılan oturumlar sonucunda onaylanması gerekmektedir. Ancak Senato'da her bir aday için ayrı ayrı yapılması gereken söz konusu oturumlar bazı durumlarda günler hatta haftalar boyunca sürebilmektedir. Dolayısıyla oldukça zaman alan bir süreçtir.

İkinci sebep ise ABD Başkanı Donald Trump'ın istifasını istediği büyükelçilerin ve istifa eden üst düzey bakanlık yetkililerinin boş bıraktıkları pozisyonların büyük bir kısmı için halen herhangi bir aday dahi önermemiş olmasıdır.

Dolayısıyla daha uzunca bir süre ABD Dışişleri Bakanlığı, görevine devam etmekte olan ancak sayıları olması gerekenin çok altına inmiş donanımlı, bilgili ve tecrübeli üst düzey diplomatlar ile tüm dünya üzerindeki zaten karmaşık olan ilişkiler ağını yönetmeye ve Başkan Trump'a politika önerilerinde bulunmaya çabalamaktadır.

Bu şartlarda Amerikan diplomasisinin sorunlu ülkeler bir yana yakın müttefikleri ile dahi ikili ilişkilerin idame edilmesinde ne kadar "başarılı" olabileceklerini ya da olamayacaklarını tahmin etmek zor olmasa gerek.

ABD ile Türkiye arasında yaşanan vize krizi de böyle bir dönemde ortaya çıkmış ve bir aydan kısa süre öncesinde Cumhurbaşkanı Erdoğan ve Başkan Trump'ın New York'ta yaptıkları görüşmede ilişkilerin geleceğine dair verilen olumlu mesajların aksine süratle her iki tarafın da memnun olmadığı bir boyuta ulaşmıştır.

Sorumluluk ABD Tarafında

Bu gerçekleri göz önünde bulundurduğumuzda vize krizinin yaşanmasının arkasında Türkiye'nin Rusya'dan S-400 hava savunma sistemleri satın almak istemesi, İran ile 1979

 Türkiye ile ABD arasında vize işlemlerinin askıya alınmasının ardından ABD Dışişleri Bakanlığı yetkilileri heyetler arası görüşmelerde bulunmak üzere Ankara'ya geldi.

İslam Devrimi'nden bu yana ilk kez askeri alanda genelkurmay başkanları düzeyinde karşılıklı ziyaretlerde bulunması ve bu iki ülke ile Suriye'de kapsamlı askeri operasyonlar yürütmesi gibi ABD yönetimi tarafından zaman zaman "endişe duyulacak" gelişmeler olarak değerlendirilen, Ankara'nın dış politika ve güvenlik politikaları kapsamında attığı adımlara Washington'ın vizeleri askıya almak yoluyla karşılık verdiğini iddia etmek çok açıklayıcı olmamaktadır. Çünkü Türkiye ile ABD arasında dış politika ve güvenlik stratejileri konularında geçmiş dönemlerde de ciddi görüş ayrılıkları ve uygulama farklılıkları yaşanmıştır. Ancak vizelerin askıya alınması benzeri bir uygulamaya gidilmemiştir.

Yaşanmakta olan vize krizinde sorunun nereden kaynaklandığı, heyetler arasında yapılan görüşmelerde soğukkanlı ve sağduyulu bir tutum benimsendiği takdirde muhakkak açığa çıkacaktır ve iki müttefik ülke arasında yaşanan krizin kısa sürede çözüme kavuşması mümkün olacaktır.

Hiç şüphesiz bu konuda öncelikli sorumluluk krizin çıkmasında Ankara'daki Büyükelçiliğinin rolü sebebiyle ABD tarafına düşmektedir. Benzer durumlarda Amerikalıların sorunu yaratan tarafa karşı sıklıkla kullandıkları "you broke it, you fix it" (sen bozdun, sen düzelt) sözünü bu kriz özetinde kendilerine hatırlatmakta yarar var.

Büyükelçi Bass'ın ABD-Türkiye arasındaki ikili ilişkilerin tarihinde yaşanan en ciddi krizlerden birinin pimini çekme cesaretini bulması ABD Dışişleri Bakanlığı bünyesindeki yönetim boşluğundan kaynaklanmaktadır.